

Charakterystyka obszaru Dojlid

Krótki rys historyczny:

Miejscowość Dojlidy, której nazwa wg. najbardziej prawdopodobnej koncepcji prof. Michała Kondratiuka oznacza z litewskiego „osadę cieśli”, powstała w połowie XV wieku. Pierwszym właścicielem osady był Litwin Jakub Raczek-Tabutowicz (Dojlidy pozostały w Wielkim Księstwie Litewskim aż do końca jego istnienia w r. 1795), a w 1528 roku Dojlidy trafiły pod władztwo wojewody nowogrodzkiego Aleksandra Chodkiewicza, po którym przejął Dojlidy ród Radziwiłłów, a następnie w roku 1698 Stefan Mikołaj Branicki. Ród Branickich zarządzał nad Dojlidami aż do roku 1808. W 1856 roku dobra dojlidzkie przejął Aleksander Kruzenstern, budowniczy neorenesansowego pałacu znanego wielu mieszkańcom pod nazwą Pałac Lubomirskich.

Pierwsza wzmianka o cerkwi dojlidzkiej pochodzi z roku 1571, co oznacza, że istniała przed tą datą. Drugą cerkiew wzniesiono w roku 1727, która dotrwała aż do włączenia Dojlid do granic administracyjnych Białegostoku w roku 1954. Dojlidzka parafia unicka liczyła 14 wsi, a jedną z jej filii była cerkiew w Białymstoku.

W czasach Branickich Dojlidy były jednym z najlepiej prosperujących folwarków z karczmą, młynem (do którego przylegał staw młyński, o którym niżej) oraz trzema ogrodami wraz ze stawami hodowlanymi.

Dzięki działalności posiadaczy ziemskich m.in. Jerzego księcia Lubomirskiego i Zofii hrabiny Rüdiger (która w 1897 roku gościła w dojlidzkim pałacu samego cara Mikołaja II), Dojlidy przeżyły rozkwit gospodarczy, który w dużej mierze ukształtował dzisiejsze Dojlidy. Zawdzięczamy mu unikalny i jako jedyny do dziś istniejący układ urbanistyczny. Na szczególną uwagę zasługują zabytki, które – w przeciwieństwie do większości historycznej tkanki Białegostoku – nigdy nie uległy wojennym zniszczeniom i trwają do dziś w stanie pierwotnym. Są nimi wspomniany pałac Kruzensterna z otaczającym go parkiem i stawami, budynek administracyjny dojlidzkiego browaru, tereny dzisiejszej szkoły rolniczej, rezydencja Ewalda Hasbacha, wzniesiona w latach 80 XIX wieku wraz otaczającym ją założeniem ogrodowym, Ewalda Hasbacha dawna fabryka włókna, której mury mieszczą dziś prosperujący Zakład Przemysłu Sklejek, osiem fabrykanckich domów stojących wzdłuż ulicy ks. Stanisława Suchowolca wraz z przylegającymi zabudowaniami gospodarczymi.

Obok świetnie zachowanego układu ukształtowanego w czasach XIX-wiecznej prosperity, Dojlidy cechują się osią zabytków sakralnych, wzdłuż której formuje się niespotykana gdzieś indziej aura ekumenizmu: pomiędzy rzymsko-katolickim kościołem parafii Niepokalanego Serca Maryi wraz z miejscem pochówku ks. Stanisława Suchowolca i kaplicą św. Tadeusza Judy, a prawosławną cerkwią pw. św. proroka Eliasza wraz z otaczającym ją cmentarzem i dalej rzymsko-katolickim cmentarzem parafialnym istnieje całkowicie otwarta przestrzeń, która jest bezwzględnie godna ochrony. Na tej samej osi znajdujemy mogiłę z czasów II Wojny Światowej (pomiędzy ogrodzeniem pałacu Hasbacha, a brzegiem stawu młyńskiego) oraz XIX-wieczne drewniane krzyże u zbiegów ulicy Dojlidy Fabryczne z ulicami Dojnowską i Stawową. Kolejnym elementem zabytkowych Dojlid jest XX-wieczne osiedle domów jednorodzinnych pomiędzy ulicami Niedźwiedzią, Żubrów, Sokolą, Wiewiórczą, Zajęczą i Sępią, które jako dobro kultury współczesnej znajdują się już pod ochroną planistyczną i zawierają w sobie też zabytki ewidencyjne, jak choćby zaprojektowany przez Jarosława Kocia dom przy ul. Zajęczej 29. Z obiektów współczesnych na uwagę zasługują Zespół Szkół Rolniczych oraz hala sportowa szkoły, postmodernistyczna bryła uczelni na skraju parku wzniesiona przez Wyższą Szkołę Administracji Publicznej czy neomodernistyczna, nowa część plebanii parafii Niepokalanego Serca Maryi. Obiektem, który wpisał się w krajobraz Dojlid są także tanki w browarze.

Krótki rys przyrodniczy:

Dojlidy cechują się nie tylko bogactwem zabytków, ale i wyjątkową wartością przyrodniczą. Osiedle przecina rzeka Biała od ulicy Plażowej, równoległe do ulicy ks. S. Suchowolca, przez osuszony obecnie staw młyński (o którym pierwsze wzmianki pochodzą nota bene z XVI wieku, co czyni go kolebką Dojlid i najstarszym zbiornikiem wodnym na terenie Białegostoku), dalej przez mokradła, na części których do niedawna moczono drewno do produkcji sklejek, sięgające od ulicy Niedźwiedziej aż do ulic Nowowarszawskiej i Ciołkowskiego. Jest to pierwszy odcinek rzeki Białej na terenie Białegostoku, z całkowicie niezabudowaną i bogatą w gatunki flory i fauny doliną rzeczną. Pośród tych gatunków znajdują się gatunki ptaków objęte ścisłą ochroną, przykładowo Remiz (*Remiz pendulinus*, kilka par), Wilga (*Oriolus oriolus*), Strumieniówka (*Locustella fluviatilis*), Dziwonia (*Carpodacus erythrinus*), Pokrzywnica (*Prunella modularis*), Rudzik (*Erithacus rubecula*), Strzyżyk (*Troglodytes troglodytes*), Dzięcioł duży (*Dendrocopos major*), Dzięcioł średni (*Dendrocopos medius*), Dzięciołek (*Dendrocopos minor*), Kos (*Turdus merula*), Drozd śpiewak (*Turdus philomelos*), Kwiczoł (*Turdus pilaris*), Sowa puszczyk (*Strix Aluco*) lęgowa, Gajówka (*Sylvia borin*), Cierniówka (*Sylvia communis*), Pokrzewka czarnogardła (*Sylvia ruppeli*), Sikora uboga (*Poecile palustris*), Sikora bogatka (*Parus major*), Sikora modra (*Cyanistes caeruleus*), Zimorodek (*Alcedo atthis*). Nadto, dojlidzka dojlina rz. Białej jest habitatem ssaków, w tym bobra (*Castor fiber*), wydry europejskiej (*Lutra lutra*), sarny (*Capreolus capreolus*), dzika (*Sus scrofa*) oraz płazów, w tym chronionej ropuchy szarej (*Bufo bufo*), kumaka nizinnego (*Bombina bombina*) i rzekotki drzewnej (*Hyla arborea*).